

ODLOMEK GUTTURNIJA IZ POETOVIONE

PAOLA KOROŠEC

Ljubljana

Na prostoru med današnjim pokopališčem in novim Šolskim centrom v Ptujju je arhivar J. Emeršič z njive pobral odlomek steklene posode prosojno rumenkaste barve.¹ Fragment je iz kroglastega spiralno narebranega dela in dela, sestavljenega iz petih spiralno usločenih cev. Velikost odlomka: 7,8 × 4,7 cm (sl. 1—3).

Čeprav ima fragment premalo elementov za rekonstrukcijo posode, je gotovo, da gre za t. i. *gutturium*. Po ohranjenih detajlih sodeč, je bila posoda oblikovana s pihanjem in je bila vsaj v zgornjem delu, ko je bil stekleni mehur še mehak, stisnjena v kalup za oblikovanje reber. Za razliko od znanih posod, ki imajo vselej štiri cevke, jih je ta čaša imela pet.

Po O. Doppelfeldu je bil mehur s posebno vrsto klešč priščipnjen na štirih mestih, tako da ga stisk ni zajel preko sredine, marveč od nje malo odmaknjeno. Tako je s štirimi stiski v sredini preostal prostor, ki se je zaprl v peto cevko. Nato je bil ta cevičasto oblikovani del nekoliko spiralno zavrt. Navadno so te posode imele ali zvončasto ali nizko prstanasto nizko nogo, vendar za ptujski odlomek oblika noge ni ugotovljiva.

V Jugoslaviji je ta tip posode znan z Donjega grada v Osijeku.² Na tem primerku se cevičasti del nadaljuje v enojen lijakasto razširjen vrat, ki se končuje z ravno odrezanim ustjem. Torej predstavlja cevičasti del v bistvu del vratu posode. Po ohranjenih gutturnijih iz zahodnih predelov Porenja³ se cevičasto oblikovani srednji del posode, tj. trebuh oblo preliwa v rame, ki — kot pri steklenicah — prehaja v vrat različnih oblik. Vendar je lahko po zahodnih najdbah cevičast tudi vezni člen med dvema druga nad drugo postavljenima posodama.⁴

Spričo velikega števila gutturnijev, ki se pojavljajo na področju Porenja, domnevajo, da so bili izdelani v kölnskih delavnicah. Čeprav predstavlja vsak primer zase unikat, ker jih oblikuje mojster svobodno, je ptujski fragment zelo podoben vrsti primerkov z zahodnih najdišč, le s to razliko, da imajo tamkajšnji štiri ali pet cev, ki niso zasvedrane in dajejo vtis kolon.⁵

S petimi nezasvedranimi cevkami je dobra analogija *gutturium* iz kraja Caranda-Cièrges (grob št. 2114), pri katerem povezujejo cevki dve kroglasti posodi, ki nanj naš fragment po obliki najbolj spominja.

Čeprav je bil ta tip steklenih posod datiran z najdbami iz Jakobsstrasse v Kölnu v 2. pol. 3. stoletja,⁷ ga njegova navzočnost v t. i. vojaških grobovih ob zahodnem limesu,⁸ včasih tudi v merovinških pokopih,⁹ zanesljivo stavlja v čas 4./5. stoletja. Spričo dejstva, da je ptujski fragment površinska najdba in da zato zanj nimamo opredeljujočih podatkov, ga okvirno lahko stavimo v konec 4. ali na začetek 5. stoletja.¹⁰ Taka datacija bi tudi naš primerek opredelila kot izdelek neke zahodne delavnice.

S to najdbo se je število oblik steklenih posod, ki jih srečujemo na področju rimske Poetovione, obogatilo še z enim, za naše kraje dokaj redkim tipom, ki poleg tega tod sploh ni bil znan.¹¹

¹ Pristrčno se zahvaljujem J. Emeršiču, da mi je najdbo odstopil za objavo.

² M. Bulat, *Antičko steklo u Muzeju Slavonije, Arheološki vestnik* 25 (1974) 90, T. 4: 5.

³ O. Doppelfeld, *Römisches und fränkisches Glas in Köln*, Köln 1966, 51.

⁴ H. W. Böhme, *Germanische Grabfunde des 4. bis 5. Jahrhunderts*, Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 19 (1974) T. 116: 4.

⁵ O. Doppelfeld, o. c., sl. 92. Ta je poleg tega okrašena še s školjkami. Tak je, dalje, primerek iz Trierja: F. Fremersdorf, *Römische Gläser mit Fadenauflage in Köln*, Die Denkmäler des römischen Köln, Köln 1959, 12, sl. 82.

⁶ Glej op. 4.

⁷ O. Doppelfeld, o. c., 51 datira kelih iz groba 149 z Jakobstr. v Kölnu po novcu iz tega groba.

⁸ W. Reusch, *Germania* 25 (1941) 246 ss, T. 67; idem, *Westmärk. Abhandlungen* z.

Landes- und Volksforsch. 5 (1941—42) 56, sl. 3, T. 1.

⁹ Glej najdišča v sev. Franciji in Belgiji: F. Moreau, *Album Caranda* 2 (1881 do 85) T. 78: 1. F. Fremersdorf, *Der römische Guttrolf*, *Arch. Anzeiger* (1931) 132 s, sl. 4. E. Fleury, *Antiquités et monuments du Dep. de l'Aisne* (1877) 47, sl. 175. F. Vanderhoeven, *Verres Romains tardif et Mérovingiens du Musée Curtius*, 1958, T. 12: 51.

¹⁰ Grob iz Carande je dobro datiran z novcem Valensa (364—378), ki je bil v grob dan kot obolus (H. W. Böhme, o. c., 310).

¹¹ Pokrajinski muzej v Ptujju hrani fragment vratu steklene posode s svedrastopokončnimi kanelurami, ki bi lahko bil del neke podobne posode. I. Mikl-Curk, *Poetovio I*, Katalogi in monografije 13, 1976, 28, inv. št. 1396, brez opisa, T. 2: 17.

FRAGMENT EINES GUTTURNIUMS AUS POETOVIO

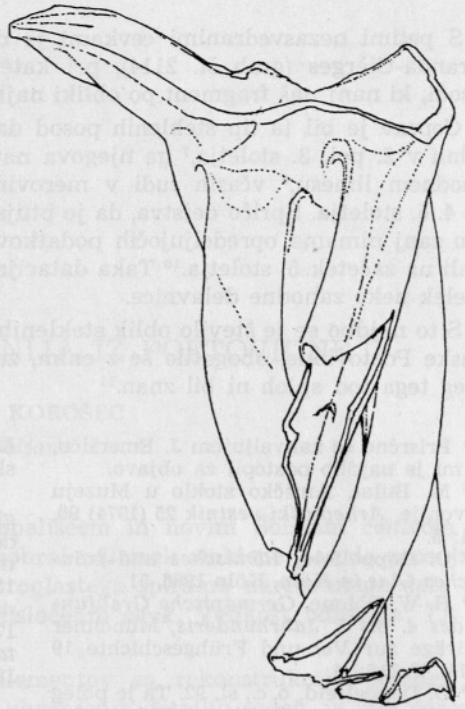
Zusammenfassung

Das fragmentierte Gefäß aus durchsichtigem Glas von natürlich gelblicher Farbe ist ein Oberflächenfund aus dem Nordteil der Siedlung.

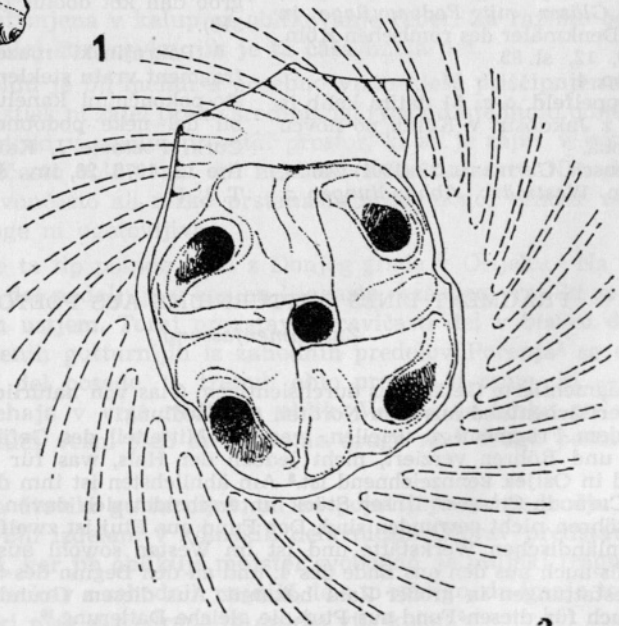
Nach dem Fragment zu urteilen, war der Mittelteil des Gefäßes mit gerippten Schultern und Röhren verziert, nicht jedoch der Hals, was für das Fragment aus Donji grad in Osijek kennzeichnend ist.³ Am ähnlichsten ist ihm der Kelch aus Grab 2114 aus Caranda-Cièrges.⁴ Unser Stück unterscheidet sich davon nur dadurch, dass die fünf Röhren nicht gewunden sind. Der Fund aus Ptuj ist zweifellos das Erzeugnis einer rheinländischen Werkstätte und ist im Westen sowohl aus den Merowingergräbern⁹ als auch aus den ans Ende des 4. und an den Beginn des 5. Jh. datierten sog. Soldatenbestattungen in großer Zahl bekannt. Aus diesem Grunde vertritt die Verfasserin auch für diesen Fund aus Ptuj die gleiche Datierung.¹⁰

1

2

3